

Řičánkova skála – obnovení průzkumu v místě bývalého pracoviště ZO 6–11 Královopolská nad Hostěnickým propadáním II (k historii a speleoarcheologii jedné méně známé lokality v jižní části Moravského krasu)

Petr Kos, Petr Nováček, Jan Němeček, Igor Harna (ZO 6–12 Speleologický klub Brno)

Úvod

Pracoviště nedaleko Hostěnického propadání II souvisí s objevem ventaroly členy ZO 6–11 Královopolská (A. Tůma, V. Brauner a J. Novotný), ke kterému došlo roku 1982 (blíže k lokalizaci Himmel 1990, 2001). V roce 2012 byla lokalita poprvé publikována (bohužel s nesprávnými údaji a bez mapové dokumentace) v obnoveném komerčně laděném katalogu jeskyní pod označením „V Řičánkově lomu“ a opatřena bez konzultace s pracovní skupinou na lokalitě čísly Ř-13B a 1426C (Himmel a Himmel 2012: 35). Bylo to v době, kdy ve ventarole již celých 5 let pracovala aktivně mokerská skupina Speleologického klubu Brno, jejíž zásluhou byla opětovně otevřena objevná kaverna (JTSK: Y = 586779.352; X = 1156742.680; Z = 379.221), která byla zmapována a nazvána na paměť hostěnických vápeníků, kteří zde lámali v minulosti kámen, Řičánkova skála; registrační číslo jeskyně z roku 2007 je 1422/D, a takto figuruje od té doby i v úředních spisech. Pod tímto označením a ná-

Foto 1 Dnes již historická fotografie z objevu ventaroly pod skálou „Gavaňou“ z roku 1982 (Foto V. Brauner)
Photo 1 A historical photo (1982) of the discovery of a ventarole under the Gavaňou Cliff (Photo by V. Brauner)

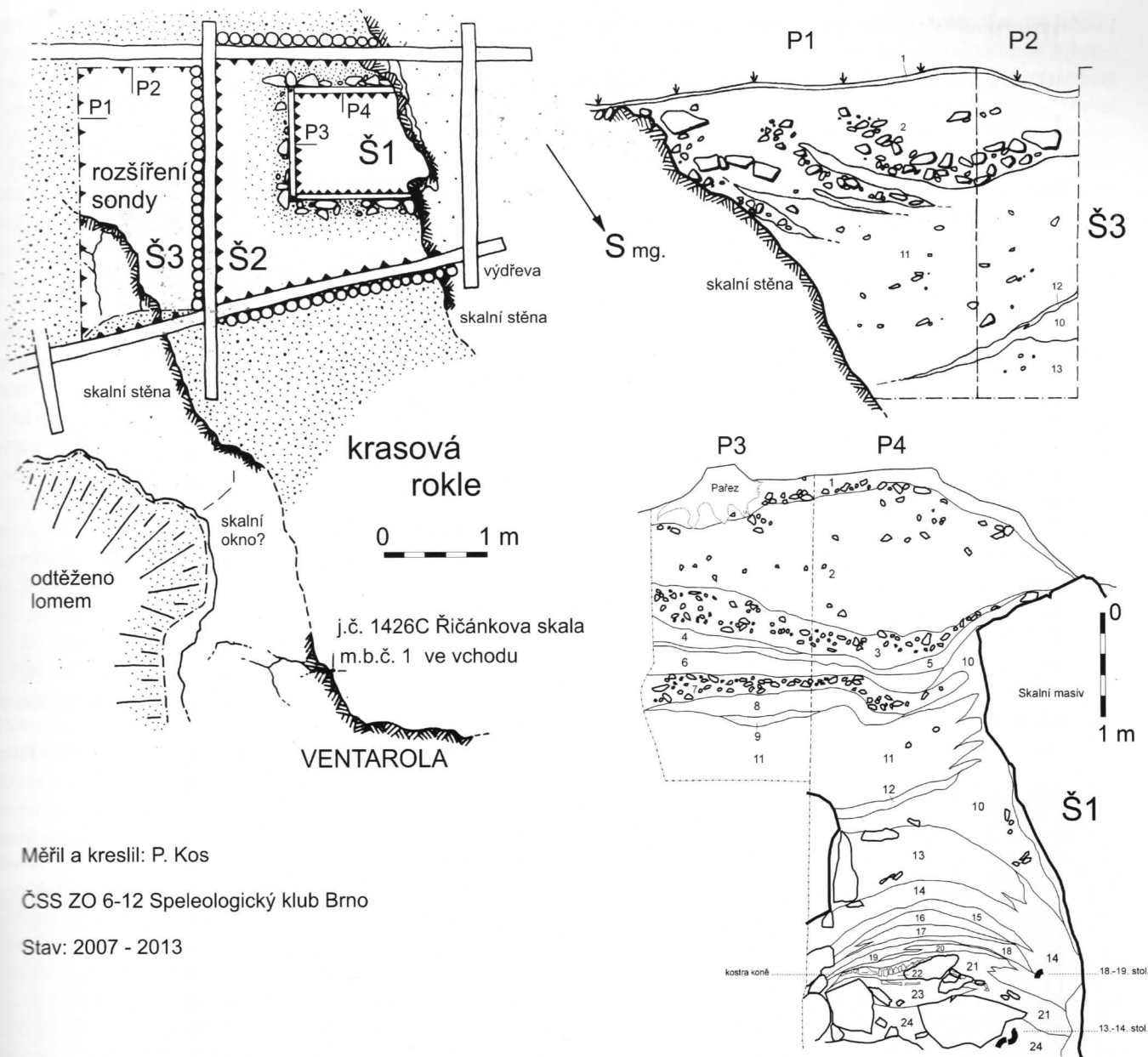
zvem bylo roku 2011 započato také se soupisem závěrečné zprávy, která bude odevzdána do archivů Správy CHKO Moravský kras v Blansku a ČSS ZO 6–12.

Bezprostředně před zahájením revizní otvírky pracoviště došlo mezi členy zúčastněných stran k výměně informací, které objasnily způsob objevu a nasměrovaly i cestu dalšího terénního průzkumu. Pamětník A. Tůma ve své korespondenci uvedl, že byla prokopnuta cca 1 m hluboká krátká vstupní šachtička vedoucí do malého dómku v balvanité suti (objem cca 1 m³). Odtud pak pokračovaly dolů neprůlezně úžiny. Vstupní šachtička byla zakonzervována ucpáním velkými dřevěnými poleny a lokalita uvedena do původního stavu. Z objevné akce pochází fotografie, poskytnutá členům ZO 6–12 A. Tůmou z osobního archivu V. Braunera, kterým za její poskytnutí patří opětovný dík celého autorského kolektivu.

K tomuto pamětnímu záznamu lze ještě připojit originální zprávu V. Braunera (26. 2. 2007), která zní: „30. 10. 1982 já – Vít Brauner, Osada – Tomáš Hebelka, Šilhoun – Jaroslav Novotný, Tonda – Antonín Tůma. Šachta: začali jsme u bývalého propadání nedaleko Hostěnického ponoru. Šachtička byla úzká, takže tam nastoupil Tonda a začal hloubit. My jsme na laně vytahovali kýble s hlínou ven. Byla to docela dobrá práce pro toho dole. Pak se tam vytvořil dosti veliký prostor a tak jsme tam slezli i my a venku zůstal pouze Osada. Průvan prozrazoval přítomnost veliké jeskyně. Mezi velkými balvany byl ale postup velice složitý a někdy i značně nebezpečný. Proto jsme práci ve dvě hodiny ukončili s předsevzetím, že v ní musíme někdy pokračovat. Musí se ale pořádně vyčistit prostor uvnitř.“ Po této příhodě však zůstala tato nadějná lokalita dlouhodobě speleology nepovšimnuta.

Ještě než přikročíme k hlavnímu tématu článku, je nutné upozornit, aby nedošlo opět k případnému nedorozumění mezi dalšími speleology, jak se na základě nevědomosti členů ZO 6–12 nakonec stalo (srv. Slezák 2012), že k obnovení pracoviště došlo až po vzájemné bezproblémové korespondenční domluvě (přímo ukázkové, ze dne 6. 2. 2007) mezi zástupci Správy CHKO Moravský kras v Blansku a ZO 6–11 a 6–12, po které byla podle právních předpisů podána žádost o povolení ke zřízení speleologického pracoviště. J. Himmel uvažoval původně o otvírce ventaroly do-
davatelským způsobem.

K obnovení pracoviště ve ventarole pod skálou „Gavaňou“ u Hostěnického propadání II (dříve Vilémovo údolíčko: srv. Kríž 1867; Pokorný 2013) došlo 10. 2. 2007 jedním členem (P. Nováček) a příznivcem (J. Beránek) ZO 6–12 Speleologického klubu Brno. Již během prvního průzkumu lokality bylo proniknuto do volné síňky s citelným průvanem. Odhadem bylo zjištěno cca 4,5–5 m chodeb a provedena základní fotodokumentace. Ke zmapování jeskyně došlo 27. 2. 2007 P. Kosem a P. Nováčkem. Kromě fotografické dokumentace

Měřil a kreslil: P. Kos

ČSS ZO 6-12 Speleologický klub Brno

Stav: 2007 - 2013

Obr. 1 Sonda průzkumných šachet I-III s profily zachycujícími geologické a antropogenní vrstvy vyplňující krasovou rokle (Autor P. Kos)

Fig. 1 Exploratory shafts I-III with vertical sections showing geological and anthropogenic layers filling the karstic gorge (Drawing by P. Kos)

byla provedena také fixace měřičských bodů stabilizovanými vývrty do skalních bloků. Polygonálně byl proměřen průběh jeskyně vůči situaci na povrchu, aby mohla být řešena technika eventuální otvírky nového vchodu, neboť podzemní dutina, vzniklá mezi nestabilními skalními bloky, nebyla z hlediska dalšího průzkumu bezpečná. Známký eroze byly na stěnách kaverny patrné jen minimálně, bylo však celkem jisté, že se jedná o neaktivní vyšší povodňový ponor Hostěnického potoka, který se dostává do hydrologické funkce až během mimořádných povodní, kdy je spodní povodňový ponor II (chápano ve vztahu k hlavnímu ponoru I; Himmel 2013: 6; Slezák 2013: 7), odvádějící vody Hostěnického potoka ze dna Vilémova údolíčka do Ochozské jeskyně, zcela zahlcen vzdušnými vodami.

Na konci chodby byl kamenitý zával a málo dimenzovaný trativod s výrazným průvanem (v době nového otevření kaverny vál průvan směrem ven z jeskyně, což je jasný důkaz

o vztahu dutiny k většímu podzemnímu systému, nacházejícímu se momentálně v zimním režimu). V sínce před trativodem byl zjištěn asi 25 cm dlouhý kořenový stropní krápník. V koncovém závalu byly pak zastoupeny, kromě ostrohraných kamenů, také fragmenty propálené hlíny z provozu dvou historických vápenek, které stály nad jz. hranou ponorného údolíčka a jejichž pozůstatky jsou v zalesněném terénu patrné dodnes. Relikt největší z nich spojuje mylně Slezák (2013: 8-9) s lůmkem, jehož založení podle něj postrádá svou logiku. Jeden z autorů se ve shodě s L. Slezákem domnívá, že středověký objekt byl vsazen do závrtu, vyplněného lehce kopatelnými hlinitými usazeninami.

Průzkumné práce

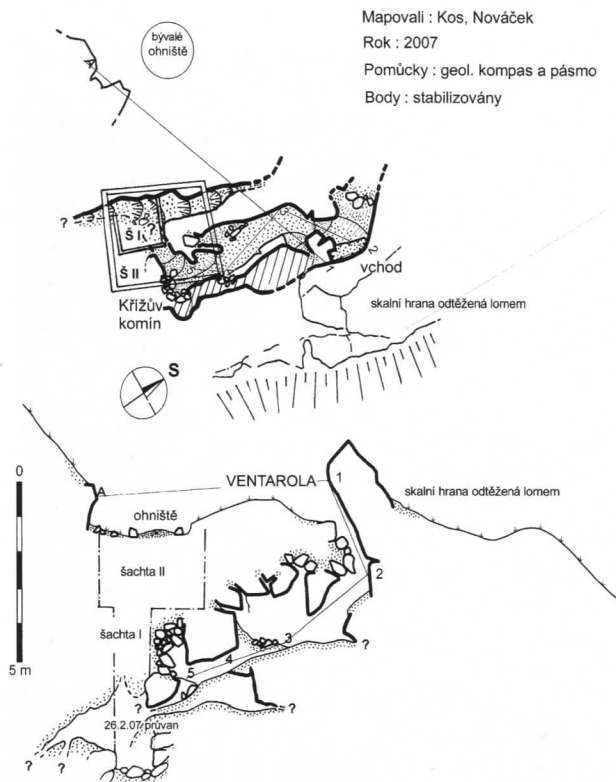
V roce 2007 se členové ZO 6-12 pustili se svými přívrženci do kopání průzkumné šachtice (JTSK: Y = 586784.164; X = 1156750.011; Z = 379.085), která se snaží dosáhnout

koncového komínku v jeskyni (na mapě označen pracovně jako „Křížův komín“). Postupně se přistupuje k metodě pažení šachty za pomoci ocelového rámu a larsen (tzv. „výželezy“), které jsou s rámem spojovány pomocí šroubů. Tímto způsobem je šachta o rozměrech cca 1 × 1 m „výželezena“ do hloubky větší než 5 m (Geršl 2013, 123).

Postupně se dochází ke zjištění, že sonda šachty je ražena ve výhozech štěrků a navázkách vápenek, které sem byly ukládány při práci v historických pecích nad hranou údolí a z lomu, který odebral značnou část původní uzávěrové stěny, které se jednou stranou průzkumná šachta dotkla (srv. Slezák 2013, 7). Raně novověký lom odebral skalní stěnu starého propadání v sz. směru přibližně do vzdálenosti 15–40 m, porušil přitom část staré cesty vedoucí k nedalekým vápenicím, čímž zcela zakryl relikty starého propadání. Na stěnách současného skaliska „Gavaňa“, jež je prokazatelně pozůstatkem novověkého lomu, je možné pozorovat otvory po vrtacích tyčích, kterými se v lomu za pomoci trhavin rozpojovala hornina. Jednu stěnu (sz.) průzkumné šachty (I) tvoří původní skála, která byla lomem snížena k současné druhé etáži přibližně o 10 m. Zbývající stěny šachty tvořila nestabilní suť, což neblaze ovlivnilo stabilitu celého díla, poškozeného následně během jarního tání v roce 2009 (srv. Harna et al. 2010), kdy se začala konstrukčně poddimenzovaná „výželeza“ pod tlaky nestabilního obsypu šachty nečekaně bortit.

j. č. 1426C ŘIČÁNKOVA SKALA

(VENTAROLA NAD HOSTĚNICKÝM PROPADÁNÍM II)

Obr. 2 Jeskyně Řičánkova skala na pracovním plánu, s vývojem průzkumných šachet I–II v pokračování koncové partie Křížova komínu (Autor P. Kos)

Fig. 2 The Řičánkova skala Cave on a working plan with exploratory shafts I–II in the continuation of the terminal part of the Kříž Chimney (Drawing by P. Kos)

Obr. 3 Zlomky keramických nádob z vrstev č. 14 a 24 z jv. profilu šachty I (Autor P. Kos)

Fig. 3 Fragments of ceramic vessels from strata No. 14 and 24 from the SE face of Shaft I (Drawing by P. Kos)

Od téhož roku nastaly opakovaně technické komplikace spojené s obnovou výztuže, které se táhly prakticky až do roku 2011, kdy bylo rozhodnuto, že část „výželezy“ bude demontována a nahrazena výztuží dřevěnou o větších rozměrech (Geršl 2013, 119, 121). Pro tyto účely byla stará šachta obklopena, sesazen horní rám a sonda rozšířena do maximálních možných dimenzí. Díky naddimenzování šachtice (II) bylo zjištěno, že ve vzdálenosti cca 2,5 m jv. směrem od původní údolní „uzávěry“ se nachází další skalní hrana, která nebyla dříve nikomu známa, protože byla také již částečně odtěžena lomem (spodní etáž opět s otvory po vrtacích tyčích) a dodatečně ještě zasypána. Tímto okamžikem bylo prokázáno, že průzkum probíhá v úzké kaňonovité krasové rokli, která je zaplněna intaktními sedimenty a ještě navíc překryta antropogenními vrstvami. Dříve prozkoumaná jeskyněka Řičánkova skala byla pouze menší dutinou, která využívala jednu stěnu kaňonu, přičemž zbylý prostor byl vymezen chaoticky nakupenými balvany a vzájemně zaklíněnými skalními bloky.

Krasová rokli je ve skutečnosti mohutnou kaňonovitou jeskynní chodbou, jejíž výška přesahuje 7 m. Jak později ukázal postup v šachtě, jejíž počva se zastavila na koncentraci balvanů s průvanovými trativody, hloubka chodby bude podstatně větší. Modelace obou stěn, z nichž jedna byla sledována až do hloubky 9 m, nese jasné známky eroze i koroze a naznačuje zkrasování vyššího významu.

Stratigrafie

V sondách šachet I a II byl dokumentován jz. profil, který poskytl značně důležité údaje. Dokazuje, že se jedná o krasový kaňon, snad přecházející směrem ke Kamennému žláb-

ku ve větší jeskyni, u které byla při práci v lomu odstraněna vyšší část stěn a stropů, z nichž sz. stěna tvořila kdysi hlavní uzavěrovou stěnu slepého ponorového údolí. Se stropní částí chodby lze snad spojit rozměrné skalní bloky, na které se přišlo v průzkumné šachtě 5 m hluboko.

Podle způsobu uložení vrstev se zdá, že antropogenní hlinito-šterkovité vrstvy byly do prostoru jeskyně vsypávány postupně shora po přilehlém svahu, přičemž došlo na dně chodby ke vzniku homolovitého útvaru. Nejvýše ležely tlučené šterky a vápencová tříšť, která byla níže doplněna ještě o kousky zestruskovatělých hlín a vápenců s drobkami dočervena vypálené mazaniny. Tato poloha spočívala shora na anatomicky uspořádaných pozůstatcích většího zvířete, které bylo podle lebečních znaků možné označit za kostru koně (podle lokálního obrusu zubů evidentně uzděného tažným postrojem). Z intaktních kontextů byly získány zlomky hnědě polévané keramiky z období novověku (18./19. stol.). Svrchní šterkovito-hlinité vrstvy promíšené „červenici“ prozrazují, že se jedná o deponii vzniklou při přípravě a rovněž v průběhu pokročilé těžby kamene v nedalekých novověkých lomech. V úvalu přichází mělký etážovitý lůmek, jehož pozůstatky se nachází přímo nad speleologickým pracovištěm (srv. Slezák 2013: 8).

Pod ostatky koně byl zachycen jemně sprašovitý šedohnědý hlinitý horizont s drobnými uhlíky a zvířecími kostmi, z kterého pochází zlomky keramiky z rozmezí 13. a 14. století. Pod touto polohou již následovaly pouze hladce korodované vápencové kameny s vyplavenými dutinami, které pozvolna přecházely ve skalní bloky, mezi nimiž vyrážel citelný průvan.

Speleologická sonda se v hloubce kolem 4 m propojila s dříve dokumentovanou jeskyňkou a odhalila za ní pokračování další větší dutiny, která ústila pod sz. stěnou rokle do balvanité suti a směrem k JV přecházela do dutin vzniklých sufózí ve sprašových hlínách. Vzhledem k přítomnosti vápenatých konkrecí se mohlo jednat o spraše, drobné uhlíkaté vrstvičky v subhorizontální poloze shodné s úklonem svahu však prokazují alespoň zčásti jejich antropogenní redepozici. Trativody jeví známky průvanů a směřovaly strmě dolů, byly však pro člověka neprůlezné. Téměř u dna šachty byla v její j. stěně odkryta mezi bloky puklina, kterou bylo možné dohlédnout do vzdálenosti cca 3 m ve směru k Hostěnickému propadání II. Její průzkum byl z hlediska směru průvanů velmi nadějný, avšak z hlediska nestability skalních bloků značně nebezpečný. Zde zastavily další nadějný průzkum problémy s železnou výztuží šachty, kterým se jí nedalo čelit.

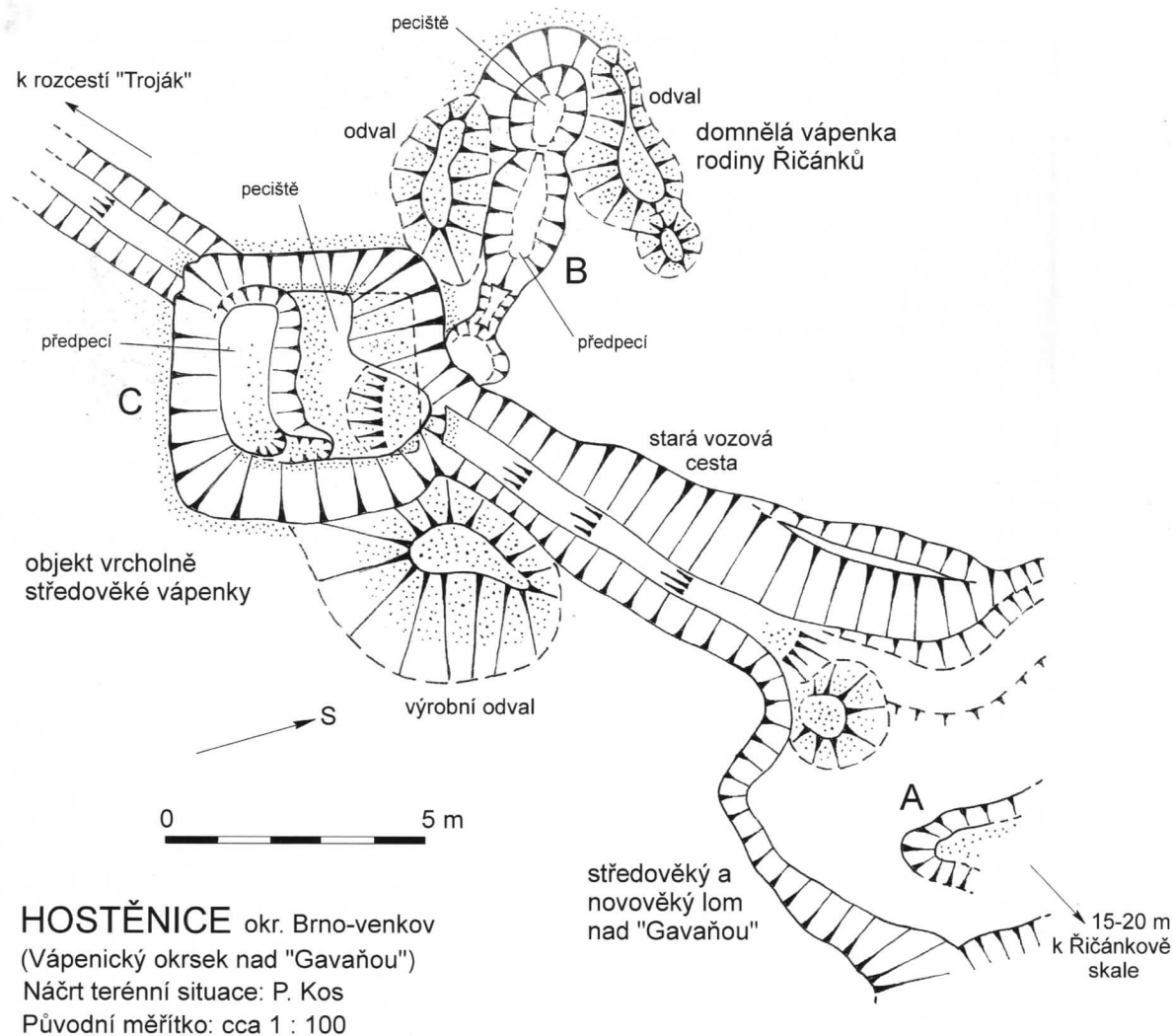
Archeologie a jiné souvislosti

S nálezem novověké mršiny koně souvisí také útvar, jenž je evidentně pozůstatkem dalšího vyššího patra lomu, který je starší než lom v „Gavani“. V jeho úrovni byla v minulosti provedena lidmi skrývka povrchových vápenců, které byly vlastním hloubkovým výkopem narušeny jen minimálně. Jednoznačně se jednalo o využití vápence, který byl získáván ze zvětralých svrchních úrovní skalního podloží. Místopisně se může jednat o lom, který původně souvisel se středověkou a novověkou polní tzv. „selskou“ vápenkou, jejichž pozůstatky se nachází v ose staré lesní cesty vedoucí jz. podél hrany j. dílu ponorného Vilémova údolíčka. Mlad-

Foto 2 Povrchové pracoviště ZO 6–12 u jeskyně Říčánkovy skaly v roce 2013 (Foto P. Kos)

Photo 2 A surface workplace of the 6–12 caving club near the Říčánkova skála Cave in 2013 (Photo by P. Kos)

HOSTĚNICE okr. Brno-venkov
(Vápenický okrsek nad "Gavaňou")
Náčrt terénní situace: P. Kos
Původní měřítko: cca 1 : 100

Obr. 4 Povrchová situace staré cesty s vyznačením terénní pozice historických lomů a vápenek jz. nad pracovištěm v jeskyni Řičánková skála.

A, B – lom a vápenka rodiny Řičánků; C – středověká kanálová vápenická pec (Autor P. Kos)

Fig. 4 A surface setting showing an old trail with indicated positions of historical quarries and lime kilns to the SW of the site at the Řičánková skála Cave. A, B – a quarry and a lime kiln of the Řičánek family; C – a Medieval canal-type lime kiln (Drawing by P. Kos)

ší z nich byla roku 1862 majetkem rodiny hostěnických vápeníků Řičánků (otec a dva synové: srv. Pokorný 2013: 12; Slezák 2013: 8), kteří tu pro ni lámali prokazatelně kámen.

Jemně plavená šedohnědá jílovito-prachová hlína se zlomky středověké keramiky, ležící cca 7 m hluboko na dně průzkumné šachty (I) Řičánkovy skaly, koreluje překvapivě se sdělením M. Kříže, který se někde přibližně v těchto místech spustil po povodni roku 1864 do jícnu 7,5 m hluboké propasti (hloubkový údaj činil 4 vídeňské sáhy: srv. Kříž a Koudelka 1902: 121; Musil 2011: 93, s další literaturou; Pokorný 2013: 13; Slezák 2013: 11), z které pokračovaly do dvou stran volné chodby se zakrytým trativodem a 20 m hlubokou propastí, jejíž průzkum se stal málem M. Křížovi osudný.

Pod nálezy z období středověku spočívaly v šachtě vápenkové kameny a bloky s přirozeně korodovaným povrchem. Evidentně se tedy jedná o přírodní depresi, která byla lidmi od vrcholně středověkého období za provozu vápenické pece postupně cíleně zasypávána.

Středověkou pec představuje obdélná jáma, která porušila starší vozovou cestu míjející původně prostor propadání. Cesta vedla od rozcestí „Troják“ (dříve „Trojátá“: srv. Pokor-

ný 2013: 12; nebo „Trojmezí“: srv. Slezák 2013: 8) ke skále „Gavani“, původně tvořené skupinou menších lomů. Cesta se později stala místem založení lomu Řičánkových a následně i skutečného obecního novověkého lomu (srv. Pokorný 1996; Nováček a Kos 2002). Výrobní odpad z obou vápenek nebyl vrstven jen valovitě kolem nich, ale deponován také do prostoru krasové rokle starého inaktivního ponoru (situace viz revidovaný geodeticko-topografický a telegnostický plán: srv. Slezák a kol. 2009; Slezák 2013: 9).

Archeologicky a historicky lze tedy sondu jeskyně Řičánkovy skaly s největší pravděpodobností ztotožnit s místem průzkumu neznámých jeskyní M. Křížem v 19. století (blíže k tomu Pokorný 1996, 2013; Kos a Nováček 2002). Jeskynní komín, v podobě, o níž se zmiňuje Pokorný (2013: 13) na základě historických údajů M. Kříže, se tu ale ve skutečnosti nikdy nenacházel a náhodně jej neotevřeli při lámání kamene ani vápeníci Řičánkovi, jak se původně uvažovalo. Krasová rokle tu ve skutečnosti existovala s částečně otevřeným trativodem ponoru prokazatelně již od vrcholného středověku, kdy ji poprvé využili vápeníci, hlásící se svým původem k osadám nájemných vápeníků z Mokré a Hostěnic, zajišťujících výstavbu

Foto 3 Bývalý lom rodiny Řičáneků z Hostěnic nad „Gavaňou“ (Foto P. Kos)
 Photo 3 A former quarry of the Řičánek family from Hostěnice above the Gavaňa Cliff (Photo by P. Kos)

hradebního systému Brna a snad i dvou blízkých hradů – Horákovského a Vildenberka. Lze však připustit, že Řičánkovci mohli vrcholovou partii jeskyně při pokusu o těžbu vápence lokálně narušit a opětovně odkryt jícen ponoru, který se následně při povodňových přívalech otevřel v celé své šíři.

I když je zánik ponoru spojován obvykle jen s povodní, nemalý podíl na jeho zmizení měl především lom „Gavaňa“, který byl v provozu v 19.–20. století, jak nás o tom informuje stav, zachycený na mapovém listu č. 4357 III. vojenského mapování (měřítko 1 : 75 000) z let 1876–1878 (srv. <http://oldmaps.geolab.cz>).

Závěr

Výzkum ventaroly u Hostěnického propadání II nebyl dosud členy ZO 6–12 ukončen. Jeho úkolem je dosáhnout vertikálních dutin, které povedou k propojení povrchu u ponorů s koncovou částí Nové Ochozské chodby v Ochozské jeskyni. Nové kolorační výzkumy, provedené v ponoru II členy ZO 6–11, Správou CHKO MK v Blansku a hydrology z Prahy, prokazují přímé napojení ponorných vod Hostěnického potoka z propadání II na Ochozskou jeskyni, kterou vody protečou od ponoru při vyšším vodním stavu přibližně za 30 min. (srv. Balák 2001; Vysoká a kol. 2007; Himmel 2013).

Prvopočáteční průzkumné práce odhalily existenci další fluvialní vtokové nebo ponorové jeskyně, která má podobu vysoké kaňonovité rokle, jejíž stropní části byly do značné

Foto 4 Opuštěná polní jámová vápenka rodiny Řičáneků (Foto P. Kos)
 Photo 4 Field with an abandoned pit lime kiln of the Řičánek family (Photo by P. Kos)

vzdálenosti od místa výzkumu destruovány, a to buďto přirozeně dlouhodobými geologickými procesy, nebo relativně nedávnou činností člověka. Tento fakt lze doložit táhlou depresí, využitou ve středověku úvozem, kterou pod označením „bogaz“ najdeme již ve starší speleologické literatuře (srv. Himmel 1990, 2001; nověji v Himmel 2013: 10). Jelikož neznáme spádové poměry dna této fluvialní jeskynní chodby, nelze zatím stanovit, zdali se jedná o horizontální jeskyni odvádějící vody původně směrem ke Kamennému žlíbku, nebo o jeskyni ponorovou, která postupně klesá k současným známým chodbám Ochozské jeskyně. Výšku chodby, tedy pokud by komunikovala se dnem Vilémova údolíčka (srv. Kadlec 2001; Dostál a Tomešek 2003), lze odhadnout na cca 17–20 m, při maximální šířce 2–3 m a stropem v úrovni cca 377 m n. m. Evidentně se jedná o chodbu předkvartérního stáří, neboť ji vyplňují spraše nebo sprašové hlíny, které se sem dostaly až po propadu stropních lavic, které leží přibližně 5 m hluboko. Průvanová činnost může proto souviset až s mladším zkrasovněním, které má vazbu na recentní jeskynní systém. Pracoviště brněnského speleo-

Foto 5 Obdélná prohlubeň mohutné vrcholně-středověké vápenky s pradávným úvozem, využívající prohlubně krasového závrtu jz. od Řičánkovy skály (Foto P. Kos)

Photo 5 A rectangular depression after a large High Medieval lime kiln with an ancient incised wagon trail, making use of a depression of a karstic sinkhole SW of the Řičánkova skála Cave (Photo by P. Kos)

klubu Řičánkova skála představuje podle užití speleologické terminologie nejspíše inaktivní paleoponor Hostěnického potoka, ke kterému náležela dosud neznámá fluvialní jeskynní síť.

Perspektivy dalšího průzkumu

Perspektiva průzkumu trativodno-odtokových cest Hostěnického potoka směrem od propadání v Hostěnickém údolí je dlouhodobým problémem, který se snaží řešit speleologové dvou místních základních organizací ČSS (6–11 a 6–12) již mnoho let. Průzkumy směřující do okolí Kamenného žlíbku (Hadí, Hynštova ventarola, Špičatý a Mechový závrt) skončily postupně v obtížně překonatelných trativodných partiích, v nichž se doposud odehrávají jen velmi drobné fyzické postupy. V Řičánkově skále se tak nabízí speleologům po delší době nové možnosti průzkumu ponorných partií Ochozské jeskyně, které nebyly nikdy úspěšně realizovány ze strany její podzemní části (např. komín č. 1: srv. Himmel a Himmel 1967, 2012, s další literaturou; k teoretické problematice průzkumu komínů nověji Slezák 2013,

Foto 6 Současný stav šachty (Foto I. Harna)
Photo 6 Present state of the shaft (Photo by I. Harna)

10). Autoři se rovněž přiklání, v souladu s názorem Slezáka (2013: 11) k tomu, že Hostěnické propadání má blízkou morfologii s propadáním Křtinského potoka. K tomuto postřehu dospěli autoři zcela nezávisle na základě morfologické stavby krasové rokle, která nese ve vztahu k ponornému údolí stejnou indicii jako Dolní či Horní chodba v Rudickém propadání.

Problematika ponorných cest Hostěnického potoka ze směru od ponoru II je vysoce aktuálním problémem jižní části Moravského krasu a vede momentálně k revizi hydrogeologického výzkumu, na kterém se podílí nejenom amatérští jeskyňáři, ale i profesionální odborníci z Čech i Moravy (srv. např. Kadlec 2001; Slezák 2011, 2013; Machů a Dostál 2008; Musil 1998, 2011; Himmel 2008, 2013, s další literaturou). Praktický speleologický průzkum Vilémova údolíčka, podporovaný archeologickým a historickým výzkumem, naznačuje výrazně složitější morfologický vývoj této zajímavé krasové oblasti, slibující každopádně ve všech směrech speleologické činnosti nové perspektivy objevů volných jeskynních dutin (srv. Pokorný 2013: 13; Slezák 2013: 6; Portálová jeskyně: srv. Nováček a Kos 2002).

Na terénním výzkumu jeskyně Řičánkova skala se v průběhu let 2007–2013 podíleli: J. Beránek, V. Hanuš, P. Kos, F. Kos, O. Kos, P. Kučera, I. Harna sen., I. Harna jun., S. Juráň, P. Nováček, J. Němeček, P. Vyhnánek, P. Chaloupský, L. Dvořáček, L. Pokorná, V. Rašovský, V. Šuman, M. Skoupý, M. Tauer, P. Michna a další, na něž jsme zapomněli, a kterým se tímto omlouváme.

Summary: Řičánkova skala Cave – renewed exploration at the former worksite of 6–11 Královopolská caving club above the Hostěnické propadání Ponor II (On history and speleoarcheology of a less known site in southern Moravian Karst)

The Řičánkova skala Cave is related to the discovery of a ventarole near the Hostěnické propadání Ponor II by members of the 6–11 Královopolská caving club in 1982. It was discovered as a small cave by the team of A. Tůma, V. Brauner and J. Novotný. After 25 years of no interest, exploration of the site was renewed in 2007 by the Mokresko group of the 6–12 Speleological Club Brno. This group continues a systematic prospection for vertical drainage paths of the Hostěnický potok Stream.

This site was subjected to a multidisciplinary research including not only practical speleology but also history and industrial archeology. It was proved to be identical with a historical find of an abyss system in 1864 and a site of a quarry and a lime kiln operated by the Řičánek family of lime producers from Hostěnice (Kříž–Koudelka 1902, 121). The theory on previous knowledge of the cave is supported by new finds of ceramics and manufacture scrap coming from a High Medieval (13th to 14th centuries) lime kiln.

After six years of exploration and research, the Řičánkova skala Cave still poses a great deal of mystery for local speleologists, which is, however, gradually unveiled by shafts. The last one (Shaft II) proved that the cave is a remnant of the entrance tract of a large, hitherto unknown ponor cave whose entrance was partly destructed by a modern multi-level quarry. Future discoveries of free spaces linked with the recent subterranean flood channels of the Hostěnický potok Stream are promised by intensive draught. The most probable in this respect is the rear portion of the Nová Ochozská Corridor in the Ochozská Cave, as suggested by the stratification of the site to the area of inactive ponors.

Literatura:

- Balák I. (Red., 2001): Údolí Řičky v Moravském krasu. – Městská knihovna v Blansku: 1–214. Blansko.
Dostál P., Tomešek J. (2003): Geofyzikální průzkum na lokalitě propadání Hostěnického potoka. – Sektor I, etapa 2003. – Rukopis, archiv GEODRILL s. r. o. Brno.
Geršl M. (2013): Zpráva o činnosti České speleologické společnosti za období 2009–2012. – *Speleo*, 61: 1–190. Praha.
Harna I., Kos P., Kučera P. (2010): Zpráva o činnosti ZO 6–12 Speleologický klub Brno za rok 2009. – *Speleofórum*, 29: 25–28. Praha.
Himmel J. (1990): Hydrologie systému Ochozské jeskyně. – *Československý kras*, 41: 71–82.

- Himmel J. (2001): Využití vod vypuštěného rybníka k hydrologickému výzkumu krasového povodí Říčky. – *Speleofórum*, 20: 10–12. Praha
- Himmel J. (2008): A – Průzkum směrů proudění infiltrovaných vod z DP Mokrá do Ochozské jeskyně, B – Průzkum proudění vod v severní části DP Mokrá ve vztahu k jeskyním jižní části Moravského krasu. – Dílčí zpráva výzkumu za etapu 2008, archiv ČSS ZO 6–11. Brno.
- Himmel J. (2013): Ponorná Říčka a její přítoky, ZO 6–11 Královopolská. Brno.
- Himmel J., Himmel P. (1967): *Jeskyně v povodí Říčky*. – Závodní klub ROH Královopolské strojírny: 1–105. Brno.
- Himmel J., Himmel P. (2012): *Jeskyně v povodí Říčky*. – ČSS ZO 6–11 Královopolská nákladem vlastním: 1–58. Brno.
- http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?z_height=330&lang=cs&z_width=700&z_newwin=1&map_root=3vm&map_region=75&map_list=4357.
- Kadlec J. (2001): Paleohydrografie Hádeckého údolí v jižní části Moravského krasu. – *Geologické výzkumy na Moravě a ve Slezsku v roce 2000*: 5–7. Brno.
- Kos, P., Nováček, P. (2002): Objev ústí portálové jeskyně v prostoru Hostěnického propadání II. – *Speleo*, 34: 5–7. Praha.
- Kříž M., Koudelka F. (1902): *Průvodce do moravských jeskyní, II. díl*. – J. Hon: 1–476. Ždánice–Vyškov.
- Kříž M. (1867): *Der unterläfliche Führer in die romantische Gegenden der devonische Kalkformation*. – Buschak a Irrgang: 1–89. Brünn.
- Machů P., Dostál P. (2008): *Realizace hydrogeologického vrtu pro ověření hydrogeologického režimu Hostěnický potok – lom Mokrá*. – Projekt geologických prací, archiv GEODRILL s. r. o. Brno.
- Musil R. (1998): Vývoj údolní sítě v jižní části Moravského krasu. – *Geol. výzk. Mor. Slez. v r. 1997*: 11–15.
- Musil R. (2011): Mokráská plošina a přilehlé údolí Říčky: Vývoj říční sítě a krasových jevů v kenozoiku. – *Acta Mus. Moraviae, Sci. geol.*, 96, 2: 83–111.
- Pokorný J. (1996): Vilémovo údolíčko a Ochozská jeskyně. – *Speleo*, 23: 27–29. Praha.
- Pokorný J. (2013): Vysvětlivka – aneb, proč proláklinu, ve které mizí Hostěnický potok, nazýváme Vilémovým údolíčkem. – *Speleo*, 62: 12–13. Praha.
- Slezák L. (2011): Deponie sedimentů v Ochozské jeskyni a jejich redepozice. – *Speleo*, 57: 20–23. Praha.
- Slezák L. (2012): Ochozská jeskyně jako speleologická konzerva. – *Speleo*, 60: 60–61. Praha.
- Slezák L. (2013): Příspěvek k hydrografii Hostěnického potoka v jižní části Moravského krasu. – *Speleo*, 62: 6–12. Praha.
- Slezák L., Cendelin R., Pokorný J., Ratiborský J. (2009): *Mapování Vilémova údolíčka a nejbližšího okolí (Dílčí zaměrování)*. – Edice SE 3, archiv ČSS ZO 6–12 Speleologický klub Brno. Brno.
- Vysoká H., Zeman O., Bruthans J., Himmel J. (2007): Proudění vody a doba zdržení v půdě nad Ochozskou jeskyní (Moravský kras). – *Speleofórum*, 26: 102–104. Praha.

Činnost Moravského speleologického klubu v oblasti Plániv (nejen) v roce 2013

Jan Mrázek, Dalibor Hájek, Petr Hradil (Moravský speleologický klub) (<http://mskholstejn.eu/>)

Úvod

Moravský speleologický klub (dále MSK) se v roce 2013 zaměřil mimo jiné na oblast Plániv. Cílem bylo navázat na poznatky získané během minulých let, kdy zde probíhalo mapování, různé ověřovací sondáže a pozorování. Na jaře byl zahájen průzkum Děravého závrtu, ale než se dostaneme k informacím o něm, uvádíme stručný přehled činnosti na dalších lokalitách této oblasti v minulých letech a její základní popis.

Krasová plošina Plánivy leží mezi Lipovcem a Holštejnem a její nadmořská výška je zhruba 500 m. Ohraničení plošiny tvoří ze S údolí Lipoveckého potoka, ze Z Hradský žleb. Na východě tento krasový terén ukončuje geologické rozhraní vápenců a nekrasových hornin kulmu a jižní hranici je možné vymezit v prostoru bývalé silnice vedoucí od Michalky do Lipovce. Krasové jevy jsou v této oblasti vyvinuty velmi dobře jak na povrchu, tak v podzemí. Z podzemních objektů jmenujme např. fenomény, jako jsou Plánivy, Nová Rasovna nebo Velká dohoda. Povrchové jevy tvoří skalní výchozy, drobná škrapová pole, propadání a závrtky. Podzemní odvodňování je relativně dobře známé ve smyslu směru odtoku a průběhu hlavních recentních vodotečí. Oba hlavní toky (Lipovecký potok a Plánivský potok) jsou napojeny na známé jeskynní systémy vázané na Bílou vodu, resp. Amatérskou jeskyni v širším slova smyslu. V souvislosti se závrtky v Plánivách nelze nezmínit vápenictví, které má v této oblasti dlouhou historii. Mnohé z depresí, které vypadají jako závrtky, jsou staré lomy na vápenec. Na hranách závrtů byly navíc budovány zahloubené pece. Povrch je poznamenán také soustavnou zemědělskou činností ve středověku, dále budováním milířů a melioračních rýh. Původní krasové deprese a zejména aktivní závrtky byly zasypávány kameny

vysbíranými z polí. Oblast stále ukrývá řadu tajemství a některé karsologické otázky jsou poměrně zásadní pro celou severní část Moravského krasu.

Z hlavních lokalit, ve kterých MSK prováděl průzkumnou a výzkumnou činnost, uvádíme v první řadě Novou Rasovnu, kde bylo hlavním úkolem mapování prostor v blízkosti propadání a pod komunikací a provizorním mostem. Šlo o součást výzkumného úkolu, který měl vytvořit podklady pro vyřešení havarijního stavu vozovky. Přitom byly zmapovány také jiné důležité prostory – Lipovecká chodba, dále Marianovská chodba a na ni navazující jeskyně Příční.

Foto 2 Úvodní část Horizontu II ve směru k Ústřední propasti (Foto J. Mrázek)

Photo 2 The entrance tract of Horizon II in the direction to the Central Abyss (Photo by J. Mrázek)

ČESKÁ SPELEOLOGICKÁ SPOLEČNOST

CZECH SPELEOLOGICAL SOCIETY

ROČNÍK
VOLUME

33

SPELEOFÓRUM

2014

SETKÁNÍ SPELEOLOGŮ V MORAVSKÉM KRASU
MEETING OF CAVERS IN THE MORAVIAN KARST

25. - 27. dubna 2014 April 25 to 27, 2014

sestavili / edited by: Pavel Bosák, Milan Geršl, Jiřina Novotná
korektury a překlad anglických textů / English translations: Jiří Adamovič

Propast Aither, Černá Hora (Foto I. Rous)
Aither Abyss, Montenegro (Photo by I. Rous)